

LBRIS

We know
books

G A B R I E L G A R C Í A
M Á R Q U E Z

Despre dragoste și
alți demoni

Traducere din limba spaniolă
TUDORA ȘANDRU MEHEDIŢI

UNU

Un câine cenușiu cu o stea în frunte năvăli în labirintul târgului în prima duminică din decembrie, trânti mesele cu grătare, făcu prăpăd prin tarabele indienilor și corturile cu lozuri de loterie, și pe deasupra mușcă patru persoane care i se iviră în cale. Trei erau sclavi negri. Ultima a fost Sierva María de Todos los Angeles, fiica unică a marchizului de Casalduero, care se dusese cu o slujnică să cumpere o ghirlandă cu clopoței pentru sărbătorirea celor doisprezece ani pe care avea să-i împlinească.

Aveau instrucțiuni să nu treacă dincolo de Poarta Neagușătorilor, dar slujnica se aventură până la podul mobil din mahalaua Getsemani, atrasă de larva portului cu trafic de negri, unde era pe sfârșite debarcarea unei încărcături de sclavi din Guineea. Vaporul companiei din Cadix pentru comerțul cu negri fusese așteptat cu înfrigurare de mai bine de o săptămână, căci la bordul lui surveniseră morți inexplicabile. Străduindu-se să le ascundă, aruncaseră în apă leșurile, fără balast. Marea furtunoasă le-a scos pe uscat, și zorii zilei le-au găsit pe țărm, desfigurate de umflare și cu o ciudată culoare violetă. Nava a fost ancorată în afara golfului de teamă să nu fie o izbucnire a vreunei molime africane, până când se dovedî că fusese doar o otrăvire cu alimente stricate.

La ceasul la care câinele trecu prin târg se încheiase debarcarea încărcăturii supraviețuitoare, într-o stare de sănătate depreciată într-un hal fără hal, și se încerca să se compenseze pierderile cu un singur exemplar care valora cât toate la un loc. Era o captivă abisiniană cu o statură de șapte palme, unsă cu melasă de trestie de zahăr în locul uleiului comercial de rigoare, și de o frumusețe atât de tulburătoare, că părea ireală. A avea nasul fin, craniul oval, ochii oblici, dinții intacti și alura ambiguă a unui gladiator roman. N-o însemnara cu fier roșu în țarc, nici nu-i strigară vârsta ori starea sănătății, ci o scoaseră la vânzare numai și numai pentru frumusețe. Prețul pe care guvernatorul îl plăti pentru ea, fără tocmeală și cu bani peșin, a fost greutatea ei în aur.

În fiecare zi se întâmpla ca niște câini fără stăpân să muște pe careva în timp ce fugăreau pisici sau se luptau cu vulturii pentru stârvurile din drum, și mai cu seamă în epoca de belșug și afluență în care Flota Galioanelor trecea spre târgul de la Portobelo. Patru sau cinci oameni mușcați în aceeași zi nu alungau somnul nimănui, și cu atât mai puțin o rană ca aceea pe care o avea Sierva María, ce abia dacă i se zărea la glezna stângă. Așa încât slujnica nu se alarmă. Îngrijii copila cu mâna ei, oblojind-o cu un amestec de lămâie și pucioasă, și-i spălă pata de sânge de pe fustă, și nimeni nu se mai gândi la nimic altceva decât la petrecerea din ziua când avea să împlinească doisprezece ani.

Bernarda Cabrera, mama fetiței și soția fără titluri a marchizului de Casalduero, luase în zorii acelei zile un purgativ puternic: șapte boabe de antimoniu într-un pahar cu zahăr rafinat. Fusese o metisă neîmblânzită din așa-numita aristocrație de tejghea; seducătoare, hrăpăreață, pusă

pe chefuri, și cu un nesaț în pânțele gata să sature o cazarmă. Totuși, în câțiva ani dispăruse din lume din cauza abuzului de miere fermentată și de pastile de cacao. Ochii de țigancă își stinseră văpaia, farmecul i se risipi, pierdea sânge și vărsa fiere, iar trupul de sirena de odinioară deveni puhav și arămiu ca cel al unui mort de trei zile, și scăpa niște vânturi asurzitoare și pestilențiale ce speriau dulăii.

Abia dacă mai ieșea din alcov, și chiar și atunci umbla în pielea goală, sau cu o pelerină de serj fără nimic pe dedesubt care o făcea să pară mai despuiată decât dacă nu s-ar fi îmbrăcat.

Avusese șapte scaune până când se întorsese servitoarea care o însoțise pe Sierva María și care nu-i vorbi despre mușcătura câinelui. În schimb, îi comentă scandalul din port iscat de vinderea slavei.

– Dacă-i așa de frumoasă cum se spune, poate fi abisiniană, zise Bernarda.

– Însă, chiar de-ar fi regina din Saba, nu mi se părea cu puțință ca s-o cumpere cineva plătind greutatea ei în aur.

– Or fi vrut să spună în pesos de aur, zise.

– Nu, o lămuri, atât aur cât cântărește negresa.

– O sclavă înaltă de șapte palme nu cântărește mai puțin de o sută douăzeci de livre, spuse Bernarda. Și nu există femeie, nici neagră, nici albă, care să valoreze o sută douăzeci de livre de aur, poate numai dacă scoate diamante pe fund.

Nimeni nu fusese mai priceput decât ea la negoțul cu sclavi și știa că, dacă guvernatorul o cumpărase pe abisiniană, n-avea să fie pentru ceva atât de sublim cum ar fi să-i servească la bucătărie. Atunci auzi primele flajolete și petardele de sărbătoare, și imediat hărmălaia dulăilor din cuști. Ieși în livada de portocali să vadă ce se întâmplă.

Don Ygnacio de Alfaro y Dueñas, al doilea marchiz de Casalduero și senior de Darién, auzise și el muzica din hamacul unde își făcea siesta, atârnat între doi portocali. Era un bărbat lugubru, cu o expresie amară și de o paliditate de crin din pricina sângerării provocate de liliaci în timpul somnului. Era îmbrăcat într-o chilaba de beduin cu care umbla prin casă și avea o scufie de Toledo ce-i sporea aerul descumpănit. Văzându-și soția cum a adus-o Domnul pe lume, se repezi s-o întrebe:

— Ce muzică-i asta?

— Nu știu, răspuse ea. În câte suntem astăzi?

Marchizul nu știa. Trebuie să fi fost cu adevărat foarte neliniștit ca să-i adreseze o întrebare soției, iar ea trebuie să se fi simțit tare ușurată cu fiecare ca să-i răspundă fără urmă de sarcasm. Se așezase în hamac, intrigat, când se auziră iar petardele.

— Sfinte Dumnezeule! exclamă. În câte suntem azi?

Casa se învecina cu ospiciul de femei Divina Pastora. Îmboldite de muzică și artificii, locatările ieșiseră pe terasa ce dădea spre livada de portocali și întâmpinau bucuroase fiecare explozie, ovaționând. Marchizul le întrebă în gura mare unde era sărbătoarea, și ele îi risipiră toate îndoielile. Era 7 decembrie, ziua de San Ambrosio, Episcop, iar muzica și petardele răsunau din curtea sclavilor în cinstea Siervei María. Marchizul se bătu cu palma peste frunte.

— Bineînțeles, zise. Câți împlinește?

— Doisprezece, răspuse Bernarda.

— Abia doisprezece? întrebă el, lungit din nou în hamac. Ce viață lentă!

Casa fusese fala orașului până la începutul secolului. Acum era năruită și sumbră, și se părea că lumea de acolo era pe picior de mutare din cauza marilor spații pustii și

nenumăratelor lucruri nelalocul lor. În saloane rămăseseră încă pardoseala ca o tablă de șah și câteva candelabre cu zdrențe de pânze de păianjen. Încăperile ce se păstrau vii erau răcoroase pe orice vreme din cauza grosimii zidurilor de piatră și a anilor îndelungați de izolare, dar mai ales a brizei din decembrie ce se strecura suierând prin crăpături. Totul era saturat de nepăsarea opresivă a delăsării și întunericii. Din fumurile senioriale ale primului marchiz nu rămăseseră decât cei cinci copoi de pradă ce păzeau nopțile.

Zgomotoasa curte a sclavilor, unde se sărbătorea ziua de naștere a Siervei María, fusese o cetate diferită înlăuntrul cetății pe vremea primului marchiz. Continuă să fie la fel și în timpul moștenitorului, atâta cât ținu traficul veros de sclavi și de făină pe care Bernarda îl conducea cu pricepere de la fabrica de trestie de zahăr din Mahates. Acum, toată splendoarea aparținea trecutului. Bernarda era secătuită de viciul său nesățios, iar curtea, redusă la două colibe de lemn cu acoperiș de frunze de palmier, unde se mistuiră cele de pe urmă pălpări ale grandorii.

Dominga de Adviento, o negresă neaoșă care cârmuise casa cu mână de fier până în ajunul morții, era veriga de legătură între cele două lumi. Înaltă și ciolănoasă, cu o inteligență aproape clarvăzătoare, ea era cea care o crescuse pe Sierva María. Se făcuse catolică fără a renunța la credința ei yoruba, și practica amândouă religiile în același timp, la nimerală. Își aflase sfânta pace sufletească, spunea, căci ce-i lipsea uneia găsea în cealaltă. Era, totodată, singura ființă omenească având autoritatea de a interveni între marchiz și soția sa, și ambii îi arătau respect. Numai ea îi izgonea pe sclavi cu lovituri de mătură când îi descoperea săvârșind păcatul sodomiei sau peacurvind cu femei pe care le

schimbau între ei prin încăperile goale. Însă, de la moartea sa, fugeau din colibe goniiți de zăpușeala amiezii și se trânteau la pământ prin toate colțurile, răzuind orezul prins pe fundul ceaunelor ca să-l mănânce, sau jucându-se cu zbâr-năitori sau titirezi în răcoarea coridoarelor. În lumea aceea oprimată în care nimeni nu era liber, Sierva María era; numai ea și numai în locul acela. Astfel încât sărbătoarea se ținea acolo, în adevărata ei casă și cu adevărata ei familie.

Nu se putea imagina o petrecere mai posomorâtă în toiul muzicii zgomotoase, cu sclavii casei și cu alții de la unele familii de neam care aduceau și ei ce puteau. Copila se purta cum îi era felul. Dansa cu mai multă grație și însuflețire decât africanii de baștină, cânta cu voci diferite de a ei în diversele graiuri din Africa, ori cu țipete de păsări sau animale care-i descumpăneau pe toți. La porunca dată de Dominga de Adviento, sclavele mai tinere o pictau pe față cu negru de fum, îi atârnavu șiraguri cu amulete vrăjitoarești peste lăntișorul cu cruce de la botez și îi periau părul pe care nu i l-au tăiat niciodată și care ar fi împiedicat-o la mers dacă nu i l-ar fi împletit zilnic în mai multe cozi ce-i încununau capul.

Începea să înflorească într-un vârtej de forțe potrivnice. N-avea mai nimic de la maică-sa. De la tată, în schimb, avea trupul firav, sfiiciunea fără leac, pielea palidă, ochii de un albastru-întunecat și arama vie a pletelor strălucitoare. Felul ei de a fi era atât de tainic, că părea o ființă invizibilă. Speriată de o natură atât de stranie, mama îi punea la încheietura mâinii un clopoțel ca să nu-i piardă urma în penumbra casei.

La două zile după petrecere, și aproape din întâmplare, slujnica îi povesti Bernardei că pe Sierva María o mușcase un câine. Bernarda se gândi la aceasta în vreme ce făcea

înainte de culcare cea de a șasea baie fierbinte cu săpunuri parfumate, dar când se întoarse în dormitor uitase totul. Nu-și mai aminti decât în noaptea următoare, pentru că dulăii lătrară întruna fără motiv până în zori, și i-a fost teamă să nu fi turbat. Atunci se duse cu sfeșnicul în mână până la colibe din curte și o găsi pe Sierva María adormită în hamacul de frunze de palmier indian împletite, pe care-l moștenise de la Dominga de Adviento. Deoarece slujnica nu-i spusese unde era mușcătura, îi dădu la o parte cămășuța și-o cercetă îndeaproape, urmărind cu lumânarea sfoara de penitență ce-o avea încolăcită pe trup ca o coadă de leu. În cele din urmă găsi mușcătura: o creștătură la glezna stângă, care făcuse deja o coajă de sânge închegat, și niște zgârieturi abia deslușite pe călcâi.

Cazurile de turbare nu erau nici puține și nici banale în istoria orașului. Cel mai răsunător a fost al unui marchitan care umbla pe străzi cu o maimuță dresată, ale cărei apucături mai că nu se deosebeau de cele omenești. Animalul se îmbolnăvi de turbare în timpul asediului naval al englezilor; își mușcă stăpânul și o luă la fugă spre dealurile învecinate. Nefericitul saltimbanc a fost omorât pur și simplu prin sugrumare în toiul unor halucinații înspăimântătoare pe care mamele continuau să le pomenească, după ani și ani, în cântece din popor, ca să-și sperie copiii. Nu trecură două săptămâni și o hoardă de maimuțe diavolești năvăli de prin păduri, în plină zi. Dădură iama prin cotețele de porci și de găini și se năpustiră în catedrală urlând și înecându-se cu spume de sânge, în timpul tedeumului pentru înfrângerea flotei engleze de război. Cu toate acestea, dramele cele mai cumplite nu treceau în istorie, căci surveneau în rândurile negrilor, unde cei mușcați erau ascunși spre a fi supuși magiilor africane în locurile secrete ale sclavilor fugiți.

În ciuda atâtor nenoroci ce le puteau sluji drept învățatură de minte, nici albi, nici negri și nici indienii nu se gândeau la turbare, ori la vreuna dintre bolile cu incubajie lentă, atâta vreme cât nu apăreau primele simptome fără leac. Bernarda Cabrera procedă în același fel. Credea că fabulațiile sclavilor se răspândeau mai repede și ajungeau mai departe decât ale creștinilor și că până și o simplă mușcătură de câine putea dăuna onoarei familiei. Era atât de încredințată că avea dreptate, încât nici măcar nu-i pomeni de întâmplare bărbatului ei, și nici nu-și mai aminti de ea până duminica următoare, când slujnica se duse singură la târg și văzu leșul unui câine spânzurat de un migdal, ca lumea să afle că murise de turbare. I-a fost de ajuns o singură privire pentru a recunoaște steaua din frunte și părul cenușiu al celui care o mușcase pe Sierva María. Totuși, Bernarda nu se îngrijoră când i se povesti. N-avea motiv: rana se uscaser și nu mai rămăsese nici urmă de zgârieturi.

Luna decembrie începuse prost, dar în curând își regăsi serile de ametist și nopțile cu brize nebune. Crăciunul a fost mai vesel ca în alți ani din pricina veștilor bune din Spania. Însă orașul nu mai era cel de odinioară. Principatul târg de sclavi se mutase la Havana, și proprietarii minelor și plantațiilor din regatele acestea din interiorul continentului preferau să-și cumpere mâna de lucru prin contrabandă și la un preț mai mic din Antilele engleze. Astfel încât existau două orașe: unul vesel și înțesat de lume în cele șase luni în care galioanele rămâneau în port, și altul amorțit tot restul anului, așteptând întoarcerea acestora.

Nu s-a mai știut nimic despre cei mușcați până la începutul lui ianuarie, când o indiană pribeagă, cunoscută sub

numele de Sagunta, bătu în poarta marchizului la ceasul sfânt al siestei. Era foarte bătrână și umbra desculță pe soarele arzător cu un toiag din lemn de tec, înfășurată din cap până-n picioare într-un cearșaf alb. Avea faima proastă de moașă care repară fecioria fetelor mari și face avorturi, cu toate că o mai îndrepta și prin faima bună datorată cunoașterii unor taine ale indienilor ce înzdrăveneau bolnavii fără speranță.

Marchizul o primi fără tragere de inimă, în picioare în antreu, și zăbovi un răstimp până să înțeleagă ce voia, căci era o femeie care nu se avânta la vorbă și făcea tot felul de ocolșuri întortocheate. Se codi atâta până să spună ce avea de spus, încât marchizul își pierdu răbdarea:

– Orice ar fi să fie, spunc odată și nu mai bate câmpii, îi zise.

– Suntem amenințați de o molimă de turbare, spuse Sagunta, iar eu sunt singura care cunosc leacul lui San Huberto, patronul vânătorilor și tămauditorul celor turbați.

– Nu văd motivul unei molimi, zise marchizul. Nu s-au prevestit nici comete și nici eclipse, din câte știu, și n-avem vreo vină așa de mare ca Domnul să se ocupe de noi.

Sagunta îl încunostință că în martie avea să fie o eclipsă totală de soare, și-i povesti de-a fir-a-păr despre cei mușcați în prima duminică din decembrie. Doi dintre ei dispăruseră, de bună seamă ascunși de ai lor ca să încerce să le facă farmece, și un al treilea murise de turbare în cea de a doua săptămână. Mai era un al patrulea care nu fusese mușcat, ci doar stropit de balele aceluiași câine, și acum se afla în agonie la spitalul Amor de Dios. Guvernatorul poruncise să fie otrăviți peste o sută de câini fără stăpân în cursul acelei luni. Într-o săptămână n-avea să mai rămână niciunul viu pe străzi.

– Oricum, nu știu ce-aș avea eu cu toate astea, zise marchizul. Și mai ales la o oră atât de nepotrivită.

– Fata dumneavoastră a fost cea dintâi mușcată, spuse Sagunta.

Marchizul îi răspunse cu convingere nestrămutată:

– De-ar fi fost așa, eu aș fi fost primul care aș fi aflat.

Credea că fetița era teafără și i se părea cu neputință să i se fi întâmplat ceva atât de grav fără știrea lui. Așa încât puse capăt vizitei și se duse să-și vadă mai departe de siestă.

Totuși, chiar în seara aceea o căută pe Sierva María în curtea de serviciu. Stătea și ajuta la jupuit iepuri, cu fața mânjită în negru, desculță și cu turbanul roșu al sclavelor. O întrebă dacă într-adevăr fusese mușcată de un câine și ea îi răspunse că nu, fără cea mai mică șovăire. Însă Bernarda i-o adevări în aceeași seară. Marchizul, descumpanit, întrebă:

– Și de ce nu recunoaște?

– Pentru că nu-i chip să spună ceva adevărat nici din greșeală, zise Bernarda.

– Atunci trebuie să facem ceva, spuse marchizul, deoarece câinele era turbat.

– Dimpotrivă, zise Bernarda: mai curând o fi murit câinele pentru c-a mușcat-o pe ea. Asta s-a întâmplat prin decembrie și nerușinata asta se simte de minune.

Amândoi luară aminte la zvonurile despre gravitatea molimei, care tot sporeau, și chiar împotriva dorinței lor au fost obligați să mai stea o dată de vorbă despre chestiuni care îi priveau deopotrivă, ca pe timpul când se urau mai puțin. Pentru el era limpede. A crezut întotdeauna că-și iubea fata, dar teama de turbare îl sili să mărturisească în sinea lui că se mințea din comoditate. Bernarda, în schimb, nici măcar nu-și pusese întrebarea, căci era pe

deplin conștientă că n-o iubea și nici nu era iubită de ea, și ambele fapte i se păreau îndreptățite. Ura pe care o simțeau amândoi față de copilă era pricinuită de ceea ce aceasta moștenise și de la unul, și de la celălalt. Totuși, Bernarda era dispusă să joace farsa cu lacrimile și să țină doliul de mamă îndurerată spre a-și salva onoarea, cu condiția ca fata să moară dintr-o cauză demnă.

– Nu contează care, preciză, numai să nu fie o boală de câini.

Ca într-o străfulgerare cerească, marchizul înțelese în clipa aceea care era sensul vieții lui.

– Fetița n-o să moară, zise, hotărât. Dar, dacă trebuie să moară, o să fie cum va fi voia Domnului.

Marți se duse la spitalul Amor de Dios, pe colina San Lázaro, să-l vadă pe omul mușcat de care îi vorbise Sagunta. Nu-și dădu seama că trăsura-i cu perdele funebre avea să fie văzută ca un semn în plus al nenorocirilor ce se urzeau, pentru că de ani buni nu mai ieșea din casă decât la marile ocazii, și de multă vreme nu existau ocazii mai mari decât cele funeste.

Orașul era cufundat în marasmul său de veacuri, dar s-au găsit unii care să zărească chipul livid și ochii rătăciți ai cavalerului șovăielnic cu hainele-i cernite, a cărui trăsura părăsi incinta înconjurată de ziduri și se îndreptă străbătând câmpia spre colina San Lázaro. La spital, leproșii trântiți pe pardoseala de cărămidă îl văzură intrând cu pașii lui mari de om mort, și-i aținură calea, cerându-i de pomană. În pavilionul nebunilor furioși, legat de un stâlp, se afla cel mușcat.

Era un mulatru bătrân, cu capul și barba ca bumbacul. Îi paralizase deja jumătate de trup, însă turbarea îi dăduse atâta putere în cealaltă jumătate, că au fost nevoiți

să-l lege spre a nu se zdrobi lovindu-se de pereți. Ceea ce povestea nu lăsa nici urmă de îndoială că fusese mușcat de același câine cenușiu cu stea albă în frunte care o mușcase pe Sierva María. Și, într-adevăr, îl umpluse de bale, deși nu pe pielea sănătoasă, ci pe o ulcerare cronică de la pulpă. Această precizare n-a reușit să-l liniștească pe marchiz, care părăsi spitalul îngrozit de imaginea muribundului și fără nicio licărire de speranță pentru Sierva María.

Pe când se întorcea în oraș, întâlni pe cornișa colinei un bărbat cu înfățișare impunătoare stând pe o piatră din drum, lângă calul lui mort. Marchizul opri trăsura și numai atunci când bărbatul se ridică în picioare îl recunoscu pe maestrul Abrenuncio de Sa Pereira Cao, medicul cel mai de seamă și mai contestat din oraș. Era leit craiul de ghindă din cărțile de joc. Purta o pălărie de soare cu boruri mari, cizme de călărie și pelerina neagră a liberților instruiți. Îl salută pe marchiz cu o ceremonie puțin obișnuită:

– Benedictus qui venit in nomine veritas, spuse.

Calul nu suportase, la coborâș, coasta pe care o urcase la trap și îl lăsase inima. Neptuno, vizitiul marchizului, încercă să-i scoată șaua. Stăpânul calului îl făcu să se răzgândească.

– La ce să mai vreau șaua dacă n-o să am pe ce s-o pun, spuse. Las-o să putrezească odată cu el.

Vizitiul a fost nevoit să-l ajute să urce în trăsură, din pricina staturii sale de copil, iar marchizul îi făcu cinstea de a-l așeza la dreapta lui. Abrenuncio era cu gândul la cal.

– Parcă mi-ar fi murit jumătate din trup, suspină.

– Nimic nu-i mai ușor de înțeles decât moartea unui cal, zise marchizul.

Abrenuncio se însufleți.

– Acesta era altfel, spuse. Dacă aș avea mijloace, l-aș îngropa în pământ sfințit.

Se uită la marchiz așteptându-i reacția și încheie:

– În octombrie a împlinit o sută de ani.

– Nu-i cal pe lume care să trăiască atât, spuse marchizul.

– Pot s-o dovedesc, răspuse doctorul.

Lucra în zilele de marți la Amor de Dios, îngrijindu-i pe leproșii care mai aveau și alte boli. Fusese elevul strălucit al magistrului Juan Méndez Nieto, tot un evreu portughez emigrat în Caraibi din cauza prigoanei din Spania, și-i moștenise proasta reputație de nigriomant și slobod la gură, însă nimeni nu-i punea la îndoială știința. Certurile cu ceilalți medici, care nu-i iertau reușitele de necrezut și nici metodele insolite, erau constante și sângeroase. Inventase o pilulă de luat o dată pe an care îmbunătățea starea sănătății și prelungea viața, însă pricinuia asemenea tulburări de spirit în primele trei zile, că nimeni în afară de el nu se încumeta s-o ia. Pe vremuri, obișnuia să cânte la harfă la căpătâiul bolnavilor, pentru a-i alina cu o melodie compusă de el în acest scop. Nu practica chirurgia, pe care a considerat-o întotdeauna o artă inferioară, de șarlatani și bărbieri, iar specialitatea lui terifiantă era să le prezică bolnavilor ziua și ora morții. Totuși, atât buna-i reputație, cât și cea proastă se întemeiau pe același fapt: se zicea, și nimeni n-a dezmințit-o vreodată, că înviase un mort.

În pofida experienței lui, Abrenuncio era impresionat de omul turbat.

– Corpul nu e făcut pentru anii pe care omul ar putea să-i trăiască, zise.

Marchizul nu pierdu niciun cuvânt din disertația minuțioasă și colorată, și vorbi doar atunci când medicul nu mai avu ce spune: